

МОТИВИ

към проект на Наредба за здравни норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения

Причините, наложили изготвянето на проект на нова Наредба за здравни норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения са свързани с необходимостта от постигане на съответствие на нормативния акт, регламентиращ тези обществени отношения с настъпилите промени в Закона за здравето (обн. ДВ, бр. 102 от 2017 г.) и приетата с Постановление № 20 на Министерския съвет от 2018 г. Наредба за радиационна защита (обн., ДВ, бр. 16 от 2018 г.), с които са въведени в националното законодателство изискванията на Директива 2013/59/ЕВРАТОМ на Съвета от 5 декември 2013 година за определяне на основни норми на безопасност за защита срещу опасностите, произтичащи от излагане на йонизиращо лъчение и за отмяна на директиви 89/618/Евратом, 90/641/Евратом, 96/29/Евратом, 97/43/Евратом и 2003/122/Евратом. С проекта на наредба се транспонират напълно и чл. 45, 46, 48, и 49 от посочената директива. До момента тези изисквания са били определени с Наредба № 29 от 2005 г. за здравни норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения (обн., ДВ, бр. 78 от 2005 г.), като с предложението проект се предвижда същата да бъде отменена.

Очакваните резултатите от прилагането на наредбата са постигне на по-високо ниво на радиационна защита на лицата, които работят в среда на йонизиращи лъчения и пълно съответствие на националното законодателство в областта на радиационната защита с изискванията на Директива 2013/59/ЕВРАТОМ.

С проекта на наредба се запазва и досега установеното изискване на задължително медицинско наблюдение да подлежат всички лица, които работят в среда на йонизиращо лъчение, с оглед недопускане развитието на детерминистични ефекти и намаляване вероятността от възникване на стохастични ефекти до ниво, което е практически възможно. Медицинското наблюдение ще продължи да се провежда предварително, преди постъпване на работа и периодично по време на работа в среда на йонизиращо лъчение.

Задължителното медицинско наблюдение включва:

1. оценка на здравния статус и медицинската пригодност на лицето да изпълнява конкретните професионални задължения;
2. оценка на здравния статус на лицето след специално разрешено облъчване;
3. оценка на здравния статус на лицето след аварийно облъчване;
4. оценка на здравния статус и медицинската пригодност на лицето след констатирано

превишаване на някоя от границите на дозите, при професионално облъчване.

С проекта на наредба се предвижда в случаите след специално разрешено облъчване, след аварийно облъчване и след констатирано превишаване на някои от границите на дозите, при професионално облъчване, органите на държавния здравно-радиационен контрол да извършват детайлно проучване на обстоятелствата довели до това и да изпращат информацията на лекаря, който извършва медицинското наблюдение на лицето. По този начин ще могат да бъдат идентифицирани конкретните причини, които са довели до превишаване на границите на дозите определени за професионално облъчвани лица и ще бъдат предприети технически и/или организационно-методически и навременни мерки за постигането на адекватна радиационна защита. Предвидена е и възможност за временно отстраняване от работа на лицата, които са получили повишено облъчване.

Предвижда се медицинското наблюдение да може да продължи и след приключване на трудовата дейност на лицата в среда на йонизиращи лъчения по преценка на лекар с призната специалност „Радиобиология“ или „Радиационна хигиена“ от Националния център по радиобиология и радиационна защита (НЦРРЗ).

Проектът на наредба определя изискванията за извършване на медицинско наблюдение на работещите в среда на йонизиращи лъчения от лекари от НЦРРЗ. В съответствие с изискванията на Закона за здравето с проекта на наредба се въвеждат и условия, при които медицинското наблюдение може да се извършва и от лечебни заведения. Лечебните заведения желаещи да извършват медицинско наблюдение трябва да са назначили на трудов договор най-малко:

1. един лекар с придобита специалност „Радиобиология“ или „Радиационна хигиена“;
2. един квалифициран експерт по радиационна защита, притежаващ удостоверение за правоспособност, издадено по реда на Наредбата за условията и реда за придобиване на професионална квалификация и за реда за издаване на лицензии за специализирано обучение (обн., ДВ, бр. 74 от 2004 г.);
3. лекари с придобита специалност необходима за извършване на задължителните медицински прегледи, посочени в проекта на наредба, които са преминали обучение по биологично действие на йонизиращите лъчения в НЦРРЗ.

Съгласно Директива 2013/59/ЕВРАТОМ е необходимо медицинското наблюдение на професионално облъчвани лица да се основава на принципа, уреждащ най-общо медицина на професионалните болести. Медицинското наблюдение трябва да позволи да се установи здравното състояние на наблюдаваните работници по отношение на тяхната пригодност за изпълнение на възложените им задачи. Предвид характера на работните места и наличието

на йонизиращо лъчение, което може да причини развитието на детерминистични ефекти и възникване на стохастични ефекти е необходимо медицинското наблюдение да се провежда от лекар с придобитата специалност „Радиобиология“ или „Радиационна хигиена“, както и да бъде назначен квалифициран експерт по радиационна защита, в чиято професионална компетентност е познаването на възможните рискове от йонизиращи лъчения и последствията които могат да възникнат от тях върху индивидуалното здраве.

Изискването лечебните заведения да разполагат с лекари с придобитата специалност необходима за извършване на задължителните медицински прегледи ще създаде условия за извършване на всички необходими прегледи и изследвания на едно място, което ще улесни лицата, които подлежат на медицинско наблюдение и ще намали времето, необходимо за извършването им.

Изискването лекарите да са преминали задължително обучение за биологичното действие на йонизиращите лъчения има за цел придобиването на допълнителни познания в областта на въздействието на йонизиращите лъчения, конкретните изменения в тъкани, органи и системи и ранно откриване на симптоми, които могат да са предизвикани, както от йонизиращи лъчения, така и да бъдат задълбочени при продължителна работа в среда на йонизиращи лъчения.

Предвижда се лечебните заведения, които ще извършват медицинско наблюдение на лица работещи в среда на йонизиращи лъчения да уведомяват Министерство на здравеопазването при започването на дейност по медицинско наблюдение, като предоставят информация за изпълнение на предвидените в проекта на наредба изискванията, както и за адреса, на който ще бъдат съхранявани медицинските досиета на лицата. По този начин ще бъде изпълнено и изискването на Директива 2013/59/ЕВРАТОМ, съгласно което следва да се открива медицинско досие за всеки работник, което да се поддържа актуално, докато лицето работи, както и да се съхранява в архивите, докато лицето навърши или би навършило 75-годишна възраст, но не по-малко от 30 години след прекратяването на работа, свързана с облъчване с йонизиращо лъчение.

Проектът на наредба въвежда и изискването лечебните заведения периодично да предоставят информация на НЦРРЗ за проведеното медицинско наблюдение по реда на наредбата по чл. 71, ал. 2 от Закона за здравето. По този начин информацията за здравния статус на всички работещи лица в среда на йонизиращи лъчения ще бъде налична в специализирания орган по радиационна защита към министъра на здравеопазването. Това ще даде възможност за вземане на решения, свързани със специално разрешено облъчване или предприемането на навременни и адекватни мерки в случай на аварийно облъчване,

както и след констатирано превишаване на някои от границите на дозите, при професионално облъчване, в които се изисква провеждане на детайлно проучване от органите на държавния здравно-радиационен контрол.

Медицинското наблюдение на лицата, работещи в среда на йонизиращо лъчение, се предвижда да приключва със заключение, издадено от лекар с придобита специалност „Радиобиология“ или „Радиационна хигиена“, след преглед и въз основа на информация получена при проведени други медицински прегледи и изследвания, с което да се определи медицинската пригодност на лицето да изпълнява конкретни професионални задължения.

В случай на необходимост е осигурена възможност за провеждане на допълнителни прегледи и изследвания извън посочените в проекта на наредба по преценка на лекаря, осъществяващ медицинското наблюдение с цел установяване на здравословното състояние на лицата и вземането на решение за допускането им да работят в среда на йонизиращи лъчения.

Проектът на наредба определя и конкретни медицински противопоказания за работа в среда на йонизиращи лъчения, като не се правят промени в противопоказанията спрямо тези които са определени в действащата към момента наредба.

За всички лица работещи в среда на йонизиращи лъчения се предвижда и извършването на периодично медицинско наблюдение, което има за цел:

1. откриване на предболестни състояния, ранни симптоми и/или начални стадии на професионални болести, противопоказни за работа в среда на йонизиращи лъчения;
2. своевременно откриване на промени в здравословното състояние и начални стадии на заболявания от общ характер;
3. оценка на пригодността на работещия за изпълнение на конкретна професионална дейност;
4. оценка на предприетите мерки за защита здравето на работещите.

Предвижда се периодичното медицинско наблюдение на работещи в среда на йонизиращи лъчения се извършва най-малко веднъж годишно. Въз основа на оценката на риска и конкретните условия на труд и здравословното състояние на работещия лекарят с призната специалност по „Радиобиология“ или „Радиационна хигиена“, определя конкретните видове медицински изследвания и медицинските специалисти, които да извършат прегледите. На основание горепосочената оценка лекарят, осъществяващ медицинското наблюдение, може да определи и по-кратък срок за провеждане на периодичните прегледи, като отрази това в заключението за медицинска пригодност.

В проекта на наредба е регламентирано задължението на работодателя да осигурява

провеждането на периодичното медицинско наблюдение на работещите в среда на йонизиращи лъчения, както и осигуряването на своевременното явяване на лицата, които подлежат на периодично медицинско наблюдение. Изискването цели да гарантира навременното и редовно провеждане на изискуемите прегледи на всички работещи в среда на йонизиращи лъчения.

Като изключение е предвидена възможността да бъде издадено заключение за медицинска пригодност за работещи в среда на йонизиращи лъчения само на база на медицинска документация, обективизираща резултатите от задължителни медицински прегледи и изследвания, определени от лекаря, осъществяващ медицинското наблюдение. Тази възможност е ограничена до не повече от 3 поредни години. Съгласно изискванията на Директива 2013/59/Евратом медицинското наблюдение включва периодични прегледи най-малко веднъж годишно, като естеството на тези прегледи, зависи от вида на работата и от индивидуалното здравословно състояние на работника. До момента в действащото законодателство не е било предвидено да се взема предвид видът на работа и индивидуалното здравословно състояние, а всички прегледи са извършвани ежегодно за работещите в среда на йонизиращи лъчения.

Предложението ще облекчи процеса на извършване на медицинско наблюдение, като ще бъдат извършвани само прегледите и изследванията, необходими по преценка на лекаря със специалност „Радиобиология“ или „Радиационна хигиена“, за да бъде извършена оценката на медицинската пригодност.

При необходимост от извършване на допълнителни консултации и/или изследвания за уточняване на диагнозата на лицата, работещи в среда на йонизиращи лъчения, лекарят със специалност „Радиобиология“ или „Радиационна хигиена“ ги насочва към общопрактикуващия им лекар, който осъществява исканата консултация и/или изследване. Предвижда се диагностичното уточняване да се извършва в рамките на три месеца, като за този срок по преценка на лекаря, лицето може да се изведе от среда на йонизиращи лъчения.

Проектът на наредба предвижда резултатите от провежданото медицинско наблюдение да бъдат съобщавани лично на лицето, като работодателите могат да бъдат информирани само за медицинската пригодност на лицето да работи в среда на йонизиращи лъчения.

Предвижда се също така провеждането на медицински преглед на лицата да се извършва преди и след разрешеното повишено облъчване. В случаите, когато лицата са пострадали при радиационна авария, медицинското наблюдение се извършва по реда на наредбата по чл. 65, ал. 1, т. 1 от Закона за здравето.

С проекта на наредба се въвеждат специфични изисквания свързани с медицинската документация. Предвижда се резултатите от предварителното и периодичното медицинско наблюдение на работещите да се вписват в медицинското досие, което ще се съхранява от НЦРРЗ или от съответната РЗИ, на територията на която се извършва дейността с източници на йонизиращи лъчения или от лечебните заведения отговарящи на изискванията на тази наредба, докато съответното лице навърши или би навършило 75 годишна възраст, но не по-малко от 30 години след приключване на трудовата дейност в среда на йонизиращи лъчения, както е посочено по-горе.

В случаите, когато лечебните заведения преустановят дейността си по тази наредба се предвижда задължението да уведомят Министерство на здравеопазването и НЦРРЗ и предадат наличните при тях медицински досиета в НЦРРЗ.

Предложеният проект на акт няма да доведе до пряко и/или косвено въздействие върху държавния бюджет.

Разходите за провеждането на предварителните и периодичните медицински прегледи се поемат от юридическите и физическите лица, които са ги заявили. С проекта на наредба не се въвежда изискването за провеждане на повече медицински прегледи или изследвания в сравнение с действащите към момента изисквания. Поради това проектът на наредба няма да доведе до повишаване на разходите на лицата за осъществяване на предвидените предварителни и периодични медицински прегледи. Нещо повече, въведената възможност за издаване на заключение въз основа на медицинска документация ще доведе до намаляване на времето и разходите за лицата, подлежащи на периодично медицинско наблюдение и техните работодатели. С проекта на наредба се предвижда провеждането на периодични медицински прегледи за работещи в среда на йонизиращи лъчения и работещи в АЕЦ да бъде провеждано най-малко веднъж годишно, спрямо предвидените в момента изисквания за провеждане на периодични прегледи веднъж на 6 месеца за работещи в АЕЦ. Предвидена е възможност в случаите, когато се прецени от лекаря, определящ медицинската пригодност, да бъде определен и по-кратък срок за извършване на следващ периодичен преглед или определяне на определени условия за работа в среда на йонизиращи лъчения. Тази промяна ще доведе също така до намаляване на разходите за осъществяване на периодични прегледи на работещите в АЕЦ, като по-кратките периоди за извършване на периодичното медицинско наблюдение ще бъдат определяни по преценка на лекаря, когато това е необходимо, с оглед на индивидуалното състояние на лицето и конкретните условия на труд.

Наредбата не въвежда специални изисквания към лечебните заведения за помещения, оборудване и обзавеждане, различни от тези, които вече ще бъдат изпълнени съгласно изискванията на действащото законодателство, за да бъде регистрирано или да функционира дадено лечебно заведение. С оглед на това не се очаква да възникне необходимост от допълнителни финансови или други средства за тези лечебни заведения, за да могат да извършват медицинско наблюдение на лица, работещи в среда на йонизиращи лъчения. Доколкото медицинското наблюдение е профилактична дейност с конкретна специфика (компетентност в областта на радиобиологията и радиационната хигиена), в проекта на наредбата е предвидено лекарите, които ще извършват задължителните медицински прегледи и изследвания да преминават курс за обучение по биологично действие на йонизиращите лъчения в НЦРРЗ. Това изискване може да доведе до възможност за допълнителни разходи за лечебните заведения или за съответните специалисти, свързани с финансиране на обучението.

С проекта на наредба се транспонират напълно чл. 45, 46, 48 и 49 от Директива 2013/59/ЕВРАТОМ на Съвета от 5 декември 2013 година за определяне на основни норми на безопасност за защита срещу опасностите, произтичащи от излагане на йонизиращо лъчение и за отмяна на директиви 89/618/Евратом, 90/641/Евратом, 96/29/Евратом, 97/43/Евратом и 2003/122/Евратом. За съответствието на проекта с посочените разпоредби е изготвена Справка за съответствието с правото на Европейския съюз, съгласно приложението.

Проектът на наредба съответства напълно и на националното законодателство, въвеждащо разпоредби на Директива 2013/59/ЕВРАТОМ, а именно: Законът за здравето и Наредбата за радиационна защита, приета с Постановление № 20 на Министерския съвет от 14 февруари 2018 г.